

Szertartások a kor mérlegén

Az ember már az ősi időkől kezdve igényli, hogy életének fontosabb sorsfordulóit az őt környező társadalom tudomásul vegye, elismerje, sőt olykor megünnepelje. A három legjelentősebb állomás, amelyik kiemelkedik minden ember életéből: a születés, a házasság és a halál. E három alkalomról mindenkor, vallás megemlékezett, az előírásoknak, illetve a hagyományoknak megfelelő rítus szerint.

A ma emberében is él ez az igény. Következhetne ebből, hogy a mi korunk embere is ragaszkodik korának „rítusához”; a korszerűsödő társadalom és életforma szellemének megfelelő modern keretek között kívánja ezt az igényét kielégíteni. A dolog a valóságban mégsem egészen így van, s ez érthető.

Viszonylag fiatal társadalomban élünk. Huszonöt év egy ember életében nagy idő, de történelmi mércével mérve igen kicsiny. Igaz, hogy a viszonylag rövid idő alapvető változásokat hozott az életviszonyokban, a gazdasági és társadalmi fejlődésben. Az emberek tudatának átforgalmazása azonban hosszabb időt, nagyobb türelmet igényel. A hagyományok öröksége sokkal szívósabban tartja hadállásait, mint ezt még nem is olyan régen gondoltuk. E hadállások fő támaszai, pillérei viszont mindinkább csak formai igények, nem pedig tartalmi vagy akár világnézeti megfontolások.

Régebben sokan pusztán „kádarszempontból”, vagy akár a főnök figyelmeztetésére választották például gyermekük „állami keresztelését”, a névadó ünnepséget. Így valamiféle vélt vagy tényleges kényszer hatása alatt cselekedtek, holott világnézetük, vagy hagyománytisztületük mást diktált volna. Ma már mindenki szabadon választhat, hogy újszülött gyermekét megkeresztelteti, vagy névadó ünnepség keretei között ad neki nevet. Nem titkolt célunk ugyanakkor, hogy szeretnénk, ha minél többen a koruk és a mi társadalmunknak megfelelő formát választanák az élet eseményeinek korszerű megünnepeléséhez. E cél elérésének a leghelyesebb eszköze, ha — a tudati-ideológiai nevelés mellett — a régebben divatozó szertartások helyett külsőségekben és tartalomban egyaránt „versenyképes”, modern alternatívát tudunk felkínálni.

Azt hihetnők, hogy a fiatalok hódolnak a legkevésbé a régi szokásoknak. Az újszülöttek szülei ugyanis általában fiatalok, s ebből az következne, hogy ma már mind több újszülöttet a modern társadalom új tagjának kijáró korszerű üdvözlés illeti meg. Bár mind nagyobb arányban nő a névadó ünnepségek számaránya, az újszülöttek többségét még mindig a régi módon ünneplik.

Az illetékes szakemberek szociológiai vizsgálatot végeztek egy olyan megyében, ahol igen magas az ilyen egyházi szertartások száma. Megállapításuk szerint az olyan fiatalok, akik megteremtették anyagi függetlenségüket, inkább a névadó ünnepséget választják. Akik viszont szüleikkel élnek — sok esetben a saját elképzeléseik ellenére, engedve a szülők nyomásának —, templomba viszik újszülöttüket. Világosan kimutatták azt is, hogy az iskolázott, műveltebb szülők jóval kisebb arányban kereszteltetik meg gyermeküket.

A házasságkötéseket tekintve jóval kedvezőbb a kép, nagyobb arányban választják a modernebb formát. Ennek magyarázata nem csupán a házasulandók világnézeti állásfoglalása, hanem az is, hogy a polgári házasságot már a múlt évszázad vége óta „törvényesnek” ismerete el a mindenkori államvezetés és a társadalom mind nagyobb része. Másik indok: az elváltak új házasságkötésükre — az egyházi szabályok értelmében — amúgy sem esküdhetnek templomban. Az utóbbi tíz évben megkötésreződött azok száma, akik társadalmi rendezvényt egybekötve esküdnek egymásnak örök hűséget. Csak minden második életársát. S közülük is sokan a szülők, illetve hozzátartozók kérésének, kívánságának engedelmeskedve.

És az élet végén? A hozzátartozók — általában a meghalt kívánságának megfelelően — jórészt egyházi temetést rendelnek meg, bár elmondható, hogy a hatvanas évek alatt jelentősen megnőtt a társadalmi szertartású temetések aránya. (A fővárosban például megtízszereződött az ilyen temetések száma.) Ezekkel a szertartásokkal kapcsolatban megfigyelhető, hogy azok külsőségeiben kísért leginkább a múlt. Legtöbb ravatalozó helyiségben még ma is az évszázados hagyományokat idéző fekete drapé-

riák, ezüst gyertyatartók és művirágok képviselik az úgynevezett gyászpompát. Pedig a kor követelményei inkább egyszerűbb, de lényegretörőbb kellékeket igényelnek.

Semmiféle rendelet nem tiltja hazánkban az egyházi szertartásokat. A kor-szellem, a felvilágosultság, a haladó világnézet terjedése egészséges és szabad versenyt alakított ki az egyházi és a társadalmi szertartások lehetősége között. Az elmúlt hét év alatt félmillió alkalommal kérték a társadalmi szervek közreműködését ilyen események megrendezéséhez. Ez a szám már önmagában is jelzi, hogy egyre többen igénylik a valós környezet: a munkahely, a család és az ismerősök aktív részvételét a család jelentős eseményeiben. Sokakat visszatart egyelőre a társadalmi ünnepségek külsőségeinek megrendezetlensége, helyenkénti ridegsége, szegényessége, szemben a vallási gyakorlat pompásabb, hagyományosnak tekinthető külsőségeivel. Kezdve a szónokok felkészültségétől egészen a házasságkötő-termek felszereltségéig sok-sok tennivaló húrul még az illetékesekre.

Fontos dolgok ezek, példázza is a hódmezővásárhelyi anyakönyvvezető esete. Ebben a városban az országos átlagnál többen döntenek a különféle szertartások társadalmi jellege mellett és ebben nagy szerepet játszik Benyhe Sándor, a város anyakönyvvezetője, aki kitűnő szónok. Kiterjedt népszerűségnek örvendő tevékenységéhez járul a kimagaslóan izléses, modern házasságkötő terem is. (Ilyenek a fővárosban is vonzzák a házasulandókat.)

S ez az, ami sok helyen hiányzik. Főleg vidéken kevés az ünnepélyek megtartására alkalmas helyiség, és a megfelelően felkészült szónok. Az utóbbi időben a népművelési szervek egyre nagyobb számú és magasabb színvonalú tanfolyamokat rendeznek. És ismeretes, hogy nemrég két városban is létrehoztak a tanács mellett működő, családi ünnepséget rendező intézményt. Másfelől szólni kell a társadalmi szervek (pártszervezet, népfőnt, KISZ, szakszervezet) szerepéről és lehetőségeiről. Bár az ünnepségek megszervezése alapvetően tanácsi felügyelet alá tartozik, a lebonyolítást általában a társadalmi szervek vállalják. És így is van ez rendjén, hiszen a társadalmi ünnepséget igénylők elsősorban a munkahely közvetlen részvételére számítanak.

Lassan hagyománnyá válnak a más alkalmakkor rendezett ünnepségek is. Így például a személyi igazolványok átadásának ünnepélyes keretei, a szakmunkássá való avatás díszes külsőségei stb. Ezek is azt célozzák, hogy emlékezetessé váljék egy dátum, amely voltaképpen csak az ünnepség által emelkedik ki a többi nap közül. Társadalmi feladat, hogy ezeket az ünnepségeket is vonzóvá tegyék, és az értékes, modern tartalmat megfelelő, szép és külsőségeiben is felemelő keretek között tegyék emlékezetessé.

Hahn Péter